

8982

III Aug. St. Dr.

P

Bandstie 12.

3283 Traus.

VIII. a. 32.

19.

41. 1. 118.

MOWY
Konstytucye różne

Podczas Seymu Ordynaryinego pod Konfe-
deracyą w Warszawie agitującego się
In Publicum.

Roku 1776.
WYDANE.

BIBLIOTHECA
VNIV. MAGELL.
CRACOVENSIS.

8982

M O W A
JASNIE WIELMOZNEGO JMCI PANA
M A R K O W S K I E G O
STOLNIKA MIELNICKIEGO
POSŁA PODLASKIEGO

na Projekt *o Powinności y Władzy Rady
Nieustającej*, dnia 23. Września 1776.
Roku na Seſsyi

M I A N A.

KROLU NAYIASNIEYSZY PANIE MOY MIŁOSCIWY.
PRZESWIETNE RZECZYPOSPOLITEY STANY.

Toraż to ieſt Rzeczpoſpolita, w Rządzie ſwoim nad naſzą nieſzczęśliwoſcią? Radbym ſię dziś wſyſtkich Mędrcom ſwiata zapytał? odmiany Praw nieuſtanne, a nigdy obſerwowane, gwałtowne wſyſtkich podpor poruſzenia, y niekontentowanie ſię z dawney formy Rządu, przyprowadziły z mylnego polepszenia, do pewnego y widzialnego upadku.

Niech kto chce wini, okoliczności, przypadki, ia na te martwe poſągi złorzeczeń nierzucam; poydę do grobu z tym przekonaniem: my ſami Oyczyznę gubić zaczęli, my y dokonczemy.

Gdyby ſię godziło twoich pytać Sądow Boże! badałbym ſię naypierwey, co to znaczy? że wſyſtkim Narodom, coraz większe ſwiatło daieſz; my ciemnieiem. W moc, w potęgę ich uzbraiaſz; my ſłabieiem. Im luſtru, ſławy dodaieſz, my ni-
kczemniemy, y już prawie hańba Polaka, imię ſwoie przed obcemi utaić radzi. Daieſz nam niezrozumiane umyſły; tam ſię ſprzeciwiamy, gdzie iednoczyć ſię nam należy, tam ſię iednoczymy, y milczemy, gdzie ſię ſprzeciwiać trzeba; zgoła
tak

tak się mieszamy, jakby wszystkie Elementa twoje, na nas w gniew przybrane, zmyśli y serca nasze zarażać umowiły się.

Kto to pogodzi? że w naydelikatniejszych wagi inter-
essach, negocjowania y traktowania z zagranicznymi Poten-
cyami (co tylko się zupełnym Stanom godziło) Radni Pano-
wie, a Sudy Rzeczypospolitey, od Pani swoiey, moc tę nay-
okazalszą odbierają? a gdyby też postępkami jakim przeci-
wnym, o ostatek zguby ją przywiedli; piszący Projekt kary
postanowić niezdolni, czyli też nie chciał?

O osobliwsza Magistrato! Polskę całą karać, ba co
mówię, gubić możesz; a sama ni zgubioną, ni karaną być
nie możesz!

Kto to pogodzi? aby w wolney Rzeczypospolitey, od
Krolestw Monarchicznych, Arystokratycznych, Demokratycznych,
rożnicą nie tylko wolności, ale wcale innym złożeniem Repu-
blikanckiego stanu rządzącej się, ktorey treść szczegulniey na
podzielną władzę ztąd załadzona, aby iedynowładztwo nigdy go-
ry nie wzięło; znosić formę Rządu Państwa, nie było iednym,
co znosić wolność, y wolną Rzeczypospolitą w samowładne Kro-
lestwo zamieniać?

Kto to pogodzi? aby Ministeria Marszałkow, Hetma-
now, przez posiadających bez żadnego publicznego zaskarżenia
sprawowane uznać? że na części podzielone są straszne, są
złe, są nieużyteczne, a w iedne ciało Rady wlane, ni straszne,
ni złe, ni nieużyteczne?

Kto to pogodzi? aby wyniesieni sławą, naywłaściwszey zda-
tności Ministrowie, zabezpieczeni Przywilejami y Praw ciągiem od
Zygmunta I. zaczynając, aż do ostatniego Seymu, bez przyczyn-
nie razem dziś utracali swoją istność, a Ojczyzna podpory?

Wielcy Mężowie! szukajcie swych oskarżycielow, aby
y was y nas uwiadomić chcieli, w czymście tey Sejmującej
Rzeczypospolitey zawinili? w czym przysięgę, w czym Prawa
urzędowe złamaliście? Bo bez winy dekretować, nayciemniej-
sze Narody nie zwykły. Zastanawiam się; Ale głosu skargi
nie słyszę. Ja więc to przemówić muszę, co widzę, iż każdy
z was (o których rzecz idzie) miłość serca dla swey Matki
Ojczyzny dowodami stwierdzał, a żaden iey wnętrzości nie
szarpał. Jeżeli kto powie: że Osoby niewinne, tylko Rangi
straszne. Radbym y w tym mieć probacę z doświadczeń wzię-
te, kiedy y przez których winę Hetmanow, Polska ciosy wzię-
ła? na to zaś żadney obojętności niemasz, iak wielu Hetma-
now dawniey doczesnych, a od Tarnowskiego poczynając, wie-
czytych liczy sławnych kraiu Obrońcow, a wolności y Praw
czułych zawsze stróżow. Hetmani do sławy Narodu pośredni-
czyli, Hetmani *inter Majestatem & Libertatem* pośredniczyli.
Wiek starożytny nad dziadow naszych, tchnący duchem mężne-
go Rycerstwa, w Syny swoje wrażał umysł, że kochać swoich
Wodzow, jest to iedno, co kochać Ojczyznę, a my dziś w
wieku zniewieściałym, imię Hetmanow, imię wielkich Fel-
marszał-

marszałkow, obrońcow wszelkicy przemocy, zamieniamy w
mniey ważące niż Generałow.

Wielki w mey duszy Ministrze Mci Xiążę Marszaku
Wielki Koronny! głos Twój, z każdego punktu tego Proie-
ktu, iad szkodliwości wyciągający, y nas objaśniający, pra-
wdziwe wielkości Twoiey wyobrażenie uczynił. *Huc & illuc
accedat, ut perfecta virtus sit, aequalitas, ac tenor vitæ, per
omnia constans sibi. Sen.* Tak więc powtarzać explikacyą jest
rzecz nie potrzebna, iak trudna porównanych widzieć z przy-
miotami twemi. Bylebyśmy tylko chcieli konwinkować się ra-
cyami nie uprzedzeniem, każdy ten Proiek wzgardzi.

Na fundamencie zaś Instrukcyi, od wielu Woiewodztw
nam danej, śmiem wam Ministrom Łaski y Bufaw mówić, nie-
zażalajcie serc swoich na Oycyznę, bo ta przez swe Ziemie
y Powiaty, władze wasze zabezpieczać, a Radę Nieustającą
znosić kazała. Lecz taki to czas przyszedł! że Rada nietylko
nie upada, ale gorowaniem nad własną Panią podnosi się. Ta
Prawa, przez tłumaczenie; traktowanie z Potencjami przez
handel; Ministeria Marszałkow przez pomieszczenie z Depar-
tamentem Policji; Hetmanow y Kommissyow Woyskowych, przez
zupełne znieśienie; Skarbowych Kommissyow, przez examino-
wanie Projektow, a w ogulności wszystkich Obywatelow, przez
skarg ich y Memoryałow roztrząśnienie, w moc swoją podbić
usiłuje. Jednych iasnym, drugich kształtnym, w Proieckie
wyrazem; zarówno wszystkich zasidla.

Gdyby te mocy wszelkie, ktorych żąda, spłynęły do
Rady Nieustającej, choćby naywiększe przestępstwa czyniła wy-
lewy, kto tamę zabić ośmieli się? Pozywać na Sądy Seymowe
Konfylliarzow? trzeba pierwey zezwolenia Rady, czy ta Spra-
wa ma być sądzona? a nikt na zabicie siebie oręża nie daie.
Skargę nieść przed Stany? dwuletniey w uciskach trzeba cier-
pliwości; a y tam odcięz przygotowana, dozwalając głosu
Konfylliarzom w Izbie Seymowej; przez co iak czwarty Stan
będzie się formować. A gdy zwierzchności Prawa nie ma pe-
wney nad sobą, a moc ma tłumaczenia Prawa, każe się więc
znać Rada Nieustająca starszą nad Prawo.

Nayiasniejszy PANIE, wszakże Twoia naydosłowniejsza
Głowa, wprzod się skłoniła pod obowiązki Prawa, niż pod Ko-
ronę; a iakże Rada Nieustająca, z Poddanych Twych złożo-
na, starszować nad Prawo może? Powie mi kto: że Konfyllia-
rzow Rady Narod obierać będzie. Ach! przypadki y z Naro-
dowego obrania bywają rozliczne. Dość wspomnieć obranie
Delegacyi 1775. Roku. Nayiasniejszy PANIE; gdy my Twoi
Poddani, a Synowie tey Oycyzny, w ktorey nam ieszcze za-
radzać wolno, rownie iak od iarżma niewoli, od tak absołu-
tney Rady wypraszamy się, obojętnym nie patrz okiem, y
wzrusz Oycowską litość. Wszak Krolow naywiększa na tym
zasadza się sława y szczęśliwość, Narod swoy ukontentowanym
czynić. Ten mowię Narod, od dawnych swych Krolow, swo-
bod y wolności obżerne Prawa, że nawykł odbierać, nie jest
więc

więc łatwy, ani późniejszym oddawać, ani Radzie Nieustającej zlewać.

Przecucia nas straszą, że Rzeczpospolitą zły koniec czeka; a ludu rozpacz, lub nayıżyteczniejszych Praw postradanie. *Si mihi bonâ Republicâ uti non licuerit carebo mala.*

Co do propozycji *ad Turnum* podanej, czy ma być *turnus*? czy głosy proszącym pozwolone? krótko odpowiadam: *Turnus ad Turnum*, czy ma być dany; tego w żadnym Prawie nie czytam; ale głos proszącemu, że powinien być dany, uczą nas nietylko dawne Prawa o wolnym głosie, ale y za Panowania WASZEY KROLEWSKIEY MCI, 1768. y 1775. Roku zaś, z których mianowicie późniejsze między Kardynałnemi Prawami umieszczone, warując Głos wolny. A zatem, nie Jaśnie Wielmożnemu Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu, nie mnie; cośmy Głosow uprosić niemogli, stała się krzywda, ale Prawom; proszę zatem Jaśnie Wielmożnego Marszałka koła naszego Rycerskiego, aby o obserwie Praw więcej pamiętał.

REGISTR

Konstytucyi y Mowów w tej
Książce Inayduiganych
Roku 1776.
WYDANYCH

	Folio
o Akt Konfederacyi Generalney oboyya Narodów	x
Mowa W. Mohronoskiego y W. honory Marszał ka Konfederacyi przy zagaieniu Seymu miana	2
Mowa W. Ogirishiego y W. Litt. Marszałka Konfederacyi W. Litt.	3
Nota do Departamentu Interesów Cudzo- ziemskich, do W. Graffa de Stachelberg. P. sta Rosyjskiego	4
Respons na Tej. Note	5
Mowa W. Rzewuskiego Hetmana Pol. kor.	6
W Lipskiego Karsztel Seizyy	7
Mowa Króla Imgi	8

REGISTER.

	Folio
Wierze na pochwałę M ^o Mokronoskiego	9.
Mowa W ^o Kraszewskiego S. W. K ^o rony	10.
W Ogińskiego Marszałk ^o W. Altt ^o	11.
Douffala Łowczego N. Altt ^o	12.
Moc Ratyfikacyi z Dworem Rosyjskim	13.
Mowa W ^o Olizara Stelm ^o K ^o rony	14.
Kosiathowski	15.
Gurowski Marszałk ^o N. Altt ^o	16.
Deputacya do examinowania Rady Nieustawczej	17.
Edanie W. Xęcia Lubomirskiego Marszałk ^o W ^o K ^o rony	18.
Mowa W ^o Rzewuskiego Hetmana P. K ^o rony	19.
Edanie W. L. Branińskiego Hetmana W ^o K ^o rony	20.
Głos W ^o Nowowiejskiego Łowcy Wyszog ^o	21.

wygraw.

REGISTR

Ordynacya Sadów Szymowych . . .	22
Mowa M. Gurovskiego Kancel. Przem.	23.
..... X. Młodziejewskiego Biskupa. Przem. . .	24.
Moc Ratyfikacyi z Dworem Wiedem	25.
Mowa M. Olizara S. M.	26.
Moc Ratyfikacyi konwencyi Granicznej z Dworem Berlińskim	27.
Powinności i Władza Departamentów w Radzie Niewstaigcey	28.
Zdanie M. Lubomirskiego Marszałka M.	29.
Wotum Tegoz	30.
Mowa M. Kosiakowskiego	31.
Act konwencyi między N. królem Ang. i Rzplta. a między królem Ang. Pruskim dla ulożenia granic	32.

REGISTR.

Obiawienie Ustawienia Rady. Nic ustajęcy	Folia 33
Zdanie M ^{ro} Cegińskiego Hetmana W. M. A. B.	34
. . . . . Branickiego Hetmana W. K. W.	35
Mowa P ^{ro} Markowskiego Stolina Mielę	36
. . . . . W. Rzewuskiego Hetmana Polny	37
Zdanie M ^{ro} Chreptowicza Polny	38
Mowa Króla	39
Deklaracya o komisaryach y Remisach z przeszłego seymu wypadłych	40
Mowa M ^{ro} Wiszowatego	41
. . . . . Bouffata	42
Zdanie J. Lubomirskiego Marszałk ^o W. K. W.	43
Projekt względem ocelenia brygad obywatelów Kierys	44
Emiencyznie Expenzy Cywilney przez Tęgi podane	45
Mowa P ^{ro} Gurovskiego k ^o Przem	46
. . . . . Malachowskiego W. K. W.	47

J. K.

RECEPTR.

Głos J. A. Sanguszkha Wdy Wotyny - - - - -	48.
- - - W Markowskiego - - - - -	49.
- - - Korzeniewskiego - - - - -	50.
- - - Bukara - - - - -	51.
- - - - -	49.
- - - Bierzynskiego Karła Zytomir - - - - -	52.
- - - Zielinskiego - - - - -	53.
- - - Tierałowskiego - - - - -	54.
- - - Rzewuskiego H. B. K. 10 0607 - - - - -	55.
- - - Jęgorz - - - 12 0602 - - - - -	56.
- - - Bierzynskiego - - - - -	57.
Dochody Skarbu Koronnego - - - - -	58.
Wydatki Koronne - - - - -	59.
Mowa W Markowskiego - - - - -	60.
Ubezpieczenie Summ Ziemskich i Pożezuickich. - - - - -	61.
Obciążenie Legii cumptuarie - - - - -	62.
Universal der Kron - Schatz - Commission in Auschung des Schrupf und Rauch Taback Kommission R - plter Skarbu Koronnego - Włocław	63.
	64.

Termin zwrotu lub zgłoszenie prolongaty.

--	--

Biblioteka Jagiellońska

stdr0022117

2-166.

